

Cykler og dansemusik i Danmark

Af Ole Skov

Sidste artikel var et tidsskildre af cyklen i udenlandske nodetryk m.m. I Danmark var der også omtale af cykler, og der udkom noder med og om cykler og vélompèder. Det var som "blikfang" for cykler, cykelkulturen og musik-, sang- og dansemelodier. Løbemaschinen, der var forløberen for cyklen, blev første gang omtalt i Danske Statstidende d. 20. april 1818 under "Blandede Efterretninger", hvor der står:

"Baron v. Drais fra Mannheim er i denne Tid ankommen til Frankfurt paa den af ham opfundne Løbemaschine. Den 8de April foreviiste han sin Maschine i det Frankfurtske Selskab til de nyttige Kunstes Befordring, og gjorde tillige i mange Menneskers Paasyn Forsøg dermed. Man beundrede meget den Færdighed, som Hr. v. Drais og hans Tiener havde i at holde Ligevægten, og man overtydedes tillige ved denne Prøve om, at Maschinen paa horizontal Grund kunde løbe en Strækning af 60 Fod, uden at den derpaa siddende Person havde nødig at sætte Foden til Jorden." (Afstanden mellem Mannheim og Frankfurt er ca. 80 km, og 60 fod er ca. 20 meter).

Blandede Efterretninger.

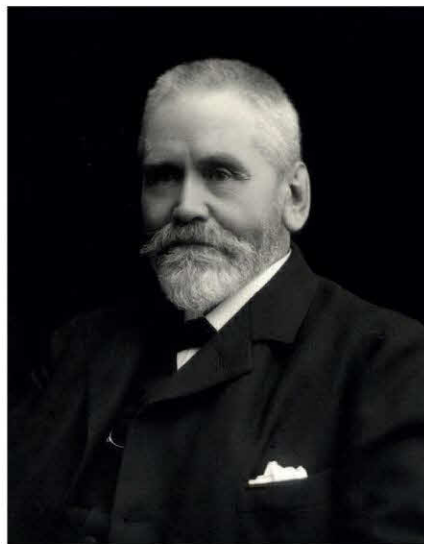
Baron v. Drais fra Mannheim er i denne Tid ankommen til Frankfurt paa den af ham opfundne Løbemaschine. Den 8de April foreviiste han sin Maschine i det Frankfurtske Selskab til de nyttige Kunstes Befordring, og gjorde tillige i mange Menneskers Paasyn Forsøg dermed. Man beundrede meget den Færdighed, som Hr. v. Drais og hans Tiener havde i at holde Ligevægten, og man overtydedes tillige ved denne Prøve om, at Maschinen paa horizontal Grund kunde løbe en Strækning af 60 Fod, uden at den derpaa siddende Person havde nødig at sætte Foden til Jorden.

Statstidende 20. april 1818.

I "Fyns Adresse og Avertisementstidende" står d. 14.7.1818, at baron v. Drais havde været i Paris med sin Løbemaschine, som dér kaldtes en Vélompède – og han tog betaling for at prøve den. Pariserne syntes, at opfindelsen var for barnagtig, da den lignede børnenes kæpheste. En vaudevilledigter skrev

endog en farce "Les Vélompèdes", hvor der gøres grin med baronen. Dette komiske stykke morede publikum meget. Cykler omtaltes den 24. marts 1820 i Sanct Thomæ Tidende på De Dansk Vestindiske Øer. Man omtalte "The Kentucky Velocipede", der var en forbedring, som bestod i, at apparatets krop var udformet som en slags fisk med hestehoved. Den var vandafvisende og kunne flyde, så den rejsende kunne krydse floder og søer. På "dyrets" krop kunne man have proviant og bagage. Dette vidunderlige "dyr" fik navnet "Alligator-Hesten".

Danmarks nok første producent af cykler var grossererfirmaet Løwener & Comp. i København. Firmaet blev grundlagt i 1838 af Daniel Løwener (1805-1873) og var oprindelig jernstøberi og maskinfabrik. Virksomheden blev i 1860'erne overdraget til sønnen Valdemar (1830-1916). I 1868 kom cand. polyt. Peter Hansen (1836-1893) med i firmaet. Det har måske været

Valdemar Løwener (1830-1916).

Hansen, der var cykel interesseret, for fra 1869 producerede man cykler. Aarhus Stiftstidende skrev d. 20.1.1869, at Tivoli hos Løwener havde bestilt Vélompèder som forlystelsesapparater, så man kunne cykle i haven. Desuden tænkte Frederiksborg og Holbæk amter at benytte Vélompèder "til gavn ved landpostbefordring" ved at forsyne dem med en slags brevkasse.

Der var i aviserne i 1869 i hundredvis af annoncer og artikler om Vélompèder. For eksempel oprettede Otto Vedel en "Vélompède-Rideskole" på Nørrebro i København, hvor man kunne køre på de bedste af Løweners cykler.

Carl Christian Lumbye (1841-1910), der var H. C. Lumbyes søn, skrev en "Løwener Vélompède Galop". I noderne findes teksterne: "Man øver sig, vælter", "Begynder at kjøre lidt – vælter", ved takt

Otto Vedels
Velocipede-
Rideskole,

Vester Farimagsvæi 33,
3die Plads fra Nørrebro.

Annonce i Dagens Nyheder 15.5.1869.

**Otto Vedels
Velocipede-Rideskole.
33 Vesterfarimagsvæi 33
(3die Plads fra Nørrebro).**

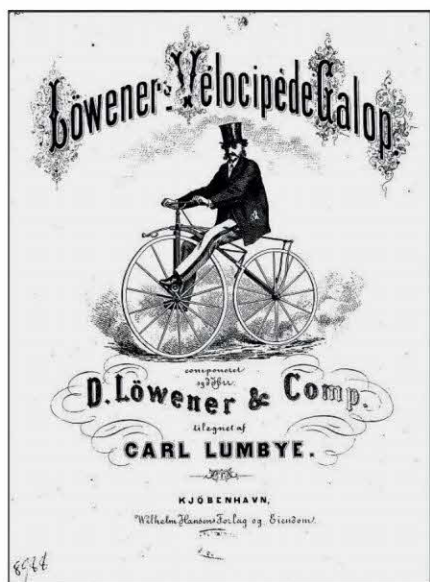
Aaben fra Kl. 6 Morgen til Kl. 11 Aften.
For at efterkomme et almindeligt Ønske hos mine mange ærede Abonnenter har jeg besluttet, at Abonnementsbilletterne for Fremtiden ogsaa gjælde om Søndagen. Tillige vil jeg herved ikke undlade at underrette det ærede Publicum om, at jeg har indrettet et Ringspil paa min aabne Ridebane.

Nye Velocipeder i alle Størrelser af dHr. D. Løwener & Co.s udmærkede Fabricat staae tilsalgs til Fabrikspræis i min Rideskole.
Otto Vedel.

Annonce i Adresseavisen 27.5.1869.

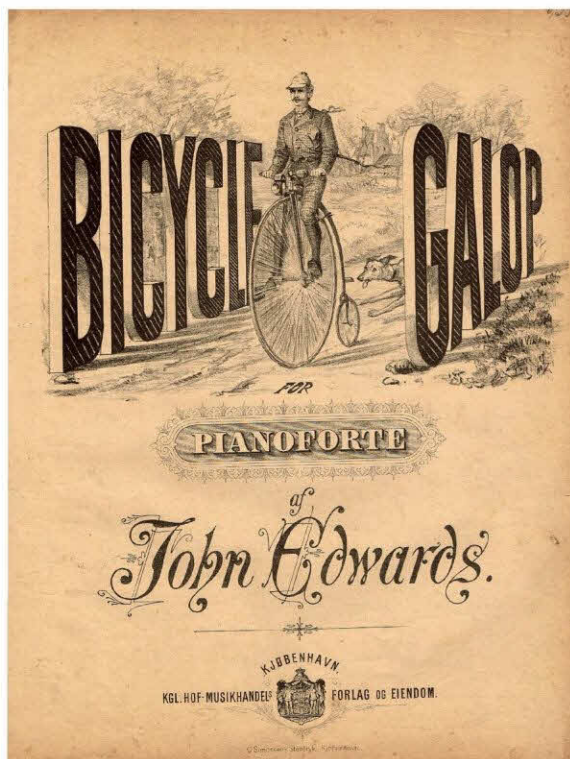
Første del af Velocipède Galop, 1869.

Forsiden af Löwener Velocipède Galop, 1869.

Carl Lumbye (1841-1910).

Bicycle Galop med teksten "Udført af Harmoniorkesteret i Tivoli", 1883.

Forside af "Naar Skovene Grønnes" fra 1894.

Bagside af "Naar Skovene Grønnes" fra 1894.

Balduin Dahl (1834-1891).

C. K. Harris ca. 1909.

Bagside af "Naar Skovene Grønnes" oplag fra 1905.

23-26: "med mere Routine" og under galoppen "Ængstlige Vendinger" og ved finalen "Bræmser".

I 1883 udkom på Kgl. Musikhandel i København "Bicycle Galop", som var komponeret af John Edwards. Navnet lyder engelsk, men Edwards komponerede mange melodier med danske titler f.eks. Kjøbenhavnerinden Polka i 1881, "I det fri" Polka-Mazurka i 1882, Dansk Husar Polka i 1883, "Ved Øresund" Polka 1886 og Volapük Galop i 1887 tilegnet Volapük foreningen i København. (Volapük er et internationalt kunstsprog fra perioden omkring 1887, men blev i

det 20. århundrede anset som uforståelig snak).

Balduin Dahl (1834-1891), der blev dirigent i Tivolis koncertsal efter H.C. Lumbye, har også komponeret en "Bicycle Galop", og B. Liebetrau komponerede "En flot Nr. 1 - Bicycle-Galop" tilegnet sejrherren i Jyllandsløbet 7-8. august 1892.

Der kom også nodeudgivelser med reklame for cykler. En af dem var "Naar Skovene grønnes - New Rapid Cycle-sang" - en reklame for "New Rapid" cykler fra "Kjøbenhavns Cyclebørs" i Stormgade 20. Sangen udkom i 1894 til

Steffensens liste over kongelige købere af cykler.

Ny Dans.

Louis Forgeron har komponeret en ny Selskabsdans „Orion“, hvortil Forklaringen og Musikken er udfommet paa Wilhelm Hansens Forlag.

”Dagens Nyheder” 24.10.1901.

Forsiden af Orion noden, København 1901.

Reklame for ”Orion” cyklen trykt i nodeudgivelsen.

Ludvig Smith/Louis Forgeron (1850-1924).

Krigsassessor, gymnastik- og danselærer Paul Petersen (1845-1906).

melodien ”After the Ball”, som i 1891 var komponeret af Charles K. Harris (1867-1930). Det er en sangvals, men anvendtes også som en yndet dansevals på baller i hele verden.

Cykelhandler Cornelius Steffensen, som der reklameres for, havde en stor cykel forretning og leverede cykler til mange af de kongelige.

I 1901 udgav Wilhelm Hansens Forlag i København musikken og beskrivelse til pardansen ”Orion”. Den annonceredes i ”Nationaltidende” og ”Dagens Nyheder” den 24. oktober 1901.

”Ny Dans”. Louis Forgeron har komponeret en ny Selskabsdans ’Orion’, hvortil Forklaringen og Musikken er udkommet paa Wilhelm Hansens Forlag”.

I Aarhus Amtstidende d. 21.11.1901 omtales ”Orion”:

”Orion er Navnet paa en ny Selskabsdans, som Balletdanser Ludv. Smith ved det kgl. Teater har komponeret, og som med Musik af Louis Forgeron er udkommet paa Wilhelm Hansens Musikforlag. Der gives paa hæftets første Side en letfattelig Forklaring af, hvorledes Dansen skal udføres, og de, som ikke efter den skrevne Vejledning kan komme i Trit, faar da ved Afleveringen af en lille Seddel, der ligeledes medfølger, gratis Undervisning hos Krigsassessor Petersen.

En Aarhusiansk Cykelhandler, der tilfældigvis forhandler en Cykle af samme Navn som den nye Dans, har selvfølgelig strax benyttet Anledningen til at ta-

ge Navnet i sin Reklames Tjeneste. Og han ønsker naturligvis, at ”Orion” baade skal blive de bonede Gulves Vinterglæde og Landevejens Lyst om Sommeren.” Dansen omtales også i Aarhus Stiftstidende d. 23.11.1901: ”En ny Selskabsdans ”Orion” er komponeret af Balletdanser ved det kgl. Teater Ludv. Smith til Musik af Louis Forgeron paa Opfordring af Cykelhandler L. Clemmensen i Aarhus, der har indført Cyklen ”Orion”. Enhver, der køber Musikken, som af Hr. Wilh. Hansens Musik-Forlag er bragt i Handelen, faar samtidig en Kupon, der giver Køberen gratis Adgang til at lære Dansen inden 13de Februar 1902 enten hos Krigsassessor Petersen i Aarhus eller Balletdanser Ludv. Smith i København, foruden en udførlig trykt Anvisning til at udføre dansen”.

I Amtstidende havde cykelhandleren altså tilfældigvis en cykel med samme navn som dansen. I Stiftstidende havde Clemmensen opfordret Louis Forgeron til at kalde melodi og dans for ”Orion” efter cyklen. Man var altså ikke enige om oprindelsen på musik og dans. Det er svært at vide, hvad der er rigtigt, men jeg tror, at Ludvig Smith først lavede musik og dans. Amtstidende har derfor ret i, at Clemmensen efterfølgende benyttede musikken til ”Orion” som reklame. Desuden findes der flere oplag af udgivelsen, hvor ét er uden cykel reklamen, det er nok det første. Aviserne var ikke opmærksomme på, at Ludvig Smith var den

La Danoise forside, København 1898.

La Danoise bagside tegning af Paul Fischer.

Paul Fischer selvportræt 1909.

samme som Louis Forgeron (smed hedder smith på engelsk og forgeron på fransk). Både dans og musik er altså af Ludvig Smith (1850-1924).

Omkring 1898 opfandt "Nordisk Cyklefabrik" en cykel uden kæde. Den kaldtes "La Danoise" (betyder den danske), og den patenteredes i store dele af verdenen, så der var mange reklamer i aviserne. Af prislister i aviserne ses det, at en normal "Monarch" eller "Olympic" cykel kostede 165 kr. og en "La Danoise" 350 kr. Cykelfabrikken udgav samme år en node med dansen "La Danoise". Louis Forgeron var komponist og balletdanser Chr. Christensen (1861-1928) koreograf af dansen, som han kaldte "danse variations". Det var nok bestillingsarbejde, og "variationerne" består af mazurka og langsom vals. På bagsiden af noden findes en fin tegning af en kvinde med en "La Danoise" cykel. Tegningen er af maler og tegner Paul Fischer (1860-1934).

Denne og forrige artikel handler om anvendelse af cyklen som titel og reklame for noder med danse som polka, galop og vals m.m., men cyklen blev også anvendt som transportmiddel, da man indsamlede folkedanse/gamle danse i begyndelsen af 1900-tallet. De unge studerende, der indsamlede dans og musik, havde ikke råd til bil, så for at komme fra by til by, fra landsby til landsby og fra gård til gård anvendte man ofte cyklen. Johannes Egedal

Johannes Egedal på
indsamlingsrejse til
Falster i 1917.

(1891-1965) var nok den, der blev bedst kendt for dette transportmiddel. Han fik taget fotos af sig selv med cykel både på indsamlingsrejsen til Midt- og Østjylland i 1916 og til Lolland-Falster i 1917. Hvilket cykelfabrikat Egedal anvendte ved vi ikke, men den var godt ramponeret og lappet.

Der er ingen egentlig konklusion på denne artikel, kun at der før i tiden var

mange nodetryk med dansemusik og ofte flotte tegninger.

De væsentligste kilder:

Aviser på Statsbiblioteket i Århus.
Det kongelige biblioteks billedsamling og nodesamling.
Ole Skovs samling.
Per Sørensens samling.